

Переволоцька ЗОШ І-ІІІ ст.

Матеріали

**Красознавчо-народознавчої експедиції
учнівської молоді «Любіть Україну вишневу
свою» в рамках Всеукраїнського руху за
збереження і примноження традицій, звичаїв,
обрядів народу «Моя земля – земля моїх
батьків»**

Підготували:

**члени фольклорного гуртка «Народна
криниця»**

**Керівник: учитель української мови та
літератури Мокрецька Л.Т.**

Літопис репресій

Якого тільки лиха не зазнав український народ впродовж своєї історії. Оглядаючи її сторінки, приходиш до висновку, що фактично з часів монголо – татарської навали українцям суджене національне, економічне, духовне винищення.

Свою чорну сторінку у фізичному винищенні українства вписало ХХ століття. Перша світова, громадянська, друга світова війни, три голодомори... Чи рахував хто всі жертви?! Поряд із фізичним застосовувалося і духовне винищення. Мабуть, не один із живих, терплячи муки і поневіряння, заздрив мертвим, просячи у Бога смерті. Така думка утверджувалася під час збирання матеріалів про репресовані сім'ї односельчан у 40 – ві роки. Коли слухаєш спогади, то інколи виникає думка: « Невже таке могло бути?»

До цієї теми вирішив звернутися перш за все через те, що живі учасники, свідки тих подій. На жаль, їх стає з кожним роком все менше і менше.

Масові депортації населення були однією з головних складових сталінського режиму в Західній Україні. Так протягом 1944 – 1950 р.р. в Тернопільській області засуджено і виселено 11 694 особи.

У цих страшних жорнах історії перемелювалися і долі жителів нашого села.

Пропоную перелік сімей, які були вивезені у вказані роки і кількість членів родини.

1941 рік

Прибега Марія Григорівна – 3 особи;

Горин Михайло – 4 особи;

Смертюк Микита – 2 особи;

1944 рік

Боднар Тацька – 2 особи;

Катрій Параскевія – 3 особи;

Катрій Настя – 1 особа;

Колодій Анна – 3 особи;

Непіп Андрій – 3 особи;

Режицька Анна – 2 особи;

Хомут Марія - 3 особи

1947 рік

Антонів Ірина – 2 особи;

Бабій Йосиф – 1 особа;

Бачинський Павло – 2 особи;

Бричка Настя – 1 особа;

Бойко Патронька – 2 особи;

Голод Ксенія – 1 особа;

Далєвський Іван – 2 особи;

Дручок Ірина – 2 особи;

Дзьоба Теодозія – 4 особи;

Дережицька Патронька – 2 особи;

Дережицька Марія – 4 особи;

Кулик Марія – 3 особи;

Кернична Марія – 2 особи;

Лучка Теодозія – 2 особи;

Мартинів Марія – 1 особа;

Нетіба Василь – 2 особи;

Нетіба Василь – 3 особи;

Паньків Параскевія – 3 особи;

Пелешук Марія – 1 особа;

Плаксій Іван – 2 особи;

Подвін Параскевія – 5 осіб;

Ре кіс Анна – 4 особи;
Семенюк Настя – 1 особа;
Соловій Ірина – 3 особи;
Солонинка Роман – 2 особи;
Степин Анна – 2 особи;
Тарас Іван – 3 особи;
Тарас Настя – 3 особи;
Шмигельська Анна – 3 особи;
Хомут Ірина – 2 особи

1950 рік

Бегерська Анна – 3 особи;
Боднар Марія – 2 особи;
Гнитка Теодозія – 4 особи;
Дережицька Юлька – 3 особи;
Захарчишин Анна – 3 особи;
Лучка Настя – 2 особи;
Лучка Павло – 4 особи;
Семенюк Микола – 1 особа;
Сушицька Марія – 3 особи;
Сушицький Василь – 4 особи;

1951 рік

Гнитка Яків – 3 особи.

Цей список складений жителями села Лучкою Андрієм () та покійним уже Режицьким Михайлом ().

Закликаю читачів цих сторінок долучитися до наповнення змістом поданого списку. Адже це лише окрема сторінка з історії рідного села. Сподіваюся, що вона стане першою ластівкою, яка згуртує усіх, хто цікавиться минувиною села.

*Заремба А.М.
Вчитель історії*

Дедалі більше віддаляють нас роки від страшних подій 1940 – 1950 років. Та забувати про них ми не маємо права. Адже Україна – це велика і бездонна могила, якій немає ні початку, ні кінця. Її копають чужинці століттями, заповнюють мільйонами. Можна лише дивуватись, як ми вижили, потоптані й розстріляні?! І несемо крізь віки великий і важкий хрест усім народом України. Важко уявити, якими ріками крові напоєна українська земля в усі віки. Скільки сліз виплакано матерями українськими? Скільки людських доль понівечено? Скільки страшних переказів та легенд переповідано? А в них – гірка жіноча доля. Хочеться розповісти про нежіночі випробування, які випали на долю трьох :

1. Турук Кенії Миколаївни.(справа)
2. Дерезицької Ганни Михайлівни (посередині)
3. Пудило Параскевії Павлівни (зліва)

Але попри все, вони сьогодні зберегли для нас чимало пісень, яких співали репресовані. А це вже історія.

*Мокрецька Л.Т.
Вчитель української мови та літератури*

ІСТОРІЯ ЖИТТЯ ТУРУК КСЕНІЇ МИКОЛАЇВНИ

Сім'я Гниток(по вуличному Юрчишині) була вивежена у 1950р. Зокрема, Гнитка Теодозія Андріївна 1902р. н. – мама і діти: Гнитка Марія Миколаївна 1925 р. н., Гнитка (Турук) Ксенія Миколаївна 1928 р. н., Гнитка Михайло Миколайович 1939 р. н.

Спогади Ксенії Турук (Гнитки) та її сестри Марії Миколаївни. 22 роки, як вивозили).

Впродовж трьох років сім'я жила у тривожному очікуванні, коли навіть не постукають, а погрімають у двері. Усвідомлення про репресію прийшло після того, як засудили главу сім'ї, батька – Гнитку Миколу.» Батько ж у повоєнні роки був десятником. Необхідно було ставити на ноги дітей, тому перебував на державній роботі. Проте, внутрішній спротив до радянської влади спонукав його частину провіанту передавати односельчанам, землякам, котрі чинили активний опір існуючому режиму. Саме з цією метою на подвір'ї був зроблений схрон, у якому зберігалося зерно.

На жаль, недоброзичливець видав батька. Його заарештували, засудили і вислали в Сибір у 1946 р.

Тривожні очікування закінчилися у 1950 році, коли Андрій Лучка звернувся до матері Теодозії:» Тето , вас мають вивозити». Розпрощавшись з коровою, вісьмома сім'ями бджіл, родина вирушила у далеку дорогу. Сталося це 18 лютого

1950 року. Біля сільської ради (біля Шпотака) їх та ще 12 сімей, в тім числі священика

М. Семанюка чекали 2 вантажівки. Щодо о. Семанюка, то Птиць Марія Василівна згадує, як його везли на підводі, він у чорній рясі, стоячи на колінах на возі, хрестив людей. Люди ж із криками та плачем прощалися зі своїм духівником.

Привезли їх у Бережани, потримали майже місяць. Утримували у великій камері, де зібралося багато людей, не було де стати.

Сьогодні молоді важко уявити, які приниження довелося переживати. Камера, у ній повно народу, причому різного віку, статі, стану здоров'я тощо . Ксенія Миколаївна згадує, що не тільки не було де прилягти, а не було навіть належним чином, де сісти. З глибокої поваги до духовного сану о. Семанюка йому люди відвели куточок, закрили рядниною. Зігнавши з районів людей, у товарняках впродовж 2 тижнів везли у Сибір. Везли під замком. Великим щастям для невільників був час, коли випадала нагода бігти по воду. Харчувалися ріденькою рибною юшкою, кусочком чорного хліба. Мабуть, лише віра, молитва допомагали долати нелюдські умови буття.

Поселили їх у ст..Решоти Красноярського краю, пос. Болотний. В одному бараці проживали 4 сім'ї, згодом – 2. Перший тиждень новоприбульців не турбували. Однак уже на наступний – до праці. Мороз 40 градусів, хліб

замерзав. У середині 50 – х років приїхав і батько. Хворий. Прожив рік і 3 місяці, взимку помер. Довелося розпалювати вогонь, щоб розморозити землю і викопати могилу.

У 1958 році вийшла заміж за Василя Турука.

Основне завдання сестер Ксенії та Марії – збір живиці. Для цього одній людині треба було опрацювати 9 тисяч дерев. Легше було працювати у густому лісі, тому що менше доводилося ходити. А працювати змушували, не дивлячись на те, чи здоровий, чи хворий. Сьогодні жінки згадують, що долати труднощі допомагала підтримка одне одного. Люди жили дружно.

Працювати доводилося у складних умовах. Небезпека чатувала як від диких звірів, так і від звірів у людській подобі. Крім того, край був насичений кримінальними злочинцями, яких також треба було остерігатися.

Покидати місце проживання категорично заборонялося. Один раз у місяць приїжджав комендант і робив перевірку людей.

14 років сім'я Гниток(Юрчишиних) прожила у Сибіру. У 1964 році Марія Миколаївна з мамою Теодозією повернулася додому, а Ксенія Миколаївна з чоловіком Василем - у 1966 році.

ІСТОРІЯ ЖИТТЯ ЛУЧКИ ГАННИ МИХАЙЛІВНИ

Лучка Михайло Андрійович, 1909р.н., батько.
Лучка Теодозія Михайлівна, 1913р.н., мати.
Лучка Ганна Михайлівна, 1933р.н., донька.
Лучка Богдан Михайлович, 1942р.н., син

Із спогадів Ганни Михайлівни: була осінь 1941 року. Хлопці з села, які збиралися йти на Волинь, зібралися у нас за стодолюю. Я підкралася і почула їхні голоси, хоч не розуміла про що говорили. Тієї ж ночі батько пішов з дому. До Волині не дійшли. В Монастириських лісах сталася перестрілка. Когось вбито, когось поранено, комусь пощастило втекти. Батько повернувся додому. Почав переховуватися. Фронт саме посунувся на Захід. У 1944 році батька все ж таки вбили. До 1946 року затишшя. Мама виходить заміж вдруге за молодшого татового брата(діти так і до кінця звали його стрийком)

Лучку Івана, 1916 р.н. Цього одруження дуже хотіли і батьки Івана, не дивлячись на те, що багато дівчат мріяли про такого парубка. Прожили навіть не один рік, як вночі 21 жовтня 1947 року вбиваються в хату москалі:

Лучка Теодозія з донькою Ганною і сином Богданом – збирайтеся! Решту, хто є в хаті, залишайтеся!

Привели нас на участок(так звали у селі ветеринарний пункт). Там було вже багато людей. Вночі бабця зуміла викрасти малого Богдана і забрати додому. Конвоїри зранку били маму, щоб вона призналася, де поділа хлопця, але мама промовляла одне і те ж:

- Люди добрі, віддайте мого сина, хто взяв.

Насправді мама знала, що син в надійних руках. Зранку всіх відправили в Джурин Чортківського району. Тут на станції сиділо вже багато таких, як вони. Під'їхав товарний поїзд, в кожний вагон впихали по 60 чоловік. Дорога в Сибір здавалася вічною – цілих 15 діб. На території України зупинок не робили, їсти нічого не давали. Обходилися тим, що мали із домівок. Аж за Москвою зробили одну зупинку на кілька хвилин. Коли люди повиходили, то побачили, що до останнього вагона поїзда весь час несуть тіла померлих з усіх вагонів. Це було страшне видовище не тільки для дитини, а й для старших людей. Тут же на зупинці всіх людей пригостили супом із тухлої вівсянки.

Привезли нас у Челябінську область
Копейський район посьолок Злоказів. Зразу
відвели усіх в баню. Це було добре, тлму що між
людьми поширилися різні інфекційні хвороби.
Одяг прожарювали. Зразу всіх заставили
підписатися про довічне переселення. Перші
місяці всі мешкали в одному великому
приміщенні, спали на підлозі, без дощок, стелили
хто що мав. Маму відправили працювати на
шахту, я ще рік не працювала – « малолітка». Дуже
важко було купити хліб. Доводилося мені стояти
по 3 – 4 год. в черзі, щоб мама , прийшовши з
роботи, могла втамувати голод. Були проблеми і з
водою. Криниць не було. На території знаходилась
одна невелика западина, з якої брали воду.
Навесні, коли скресли сніги, в тій западині
побачили мертвого собаку. Одного разу я
побачила на вулиці людей, які несли білий хліб.
Бігом побігла до магазину, стала в чергу і почула:
« Сталін помер». Хліба нараз у магазині стало
вдосталь. Я стала два рази в чергу і купила 4
хлібини! З цього дня талонів на хліб вже ніхто не
вимагав, у магазині появилися продукти різного
асортименту.

Я пропрацювала 11 років наверху шахти, а
мама під землею. У 1959 році дозволили поїхати
на Україну у відпустку. А мама тим часом
звільнила мене з роботи і переслала паспорт і
трудова книжку. Вона сама повернулася через рік.

Оскільки найкращі молоді роки відбувала на
засланні, то й перше кохання зустріла там. Це був

Черковський Павло Іванович, 1930 року народження із села Ковалівка Монастириського району, Тернопільської області. Дружили 9 років. Але йому дозволили повернутися додому навесні 1959 року, а їй – осінню. Дізнавшись, що кохана вже вдома, він, звичайно, примчав до Переволоки. Зустріч була бажаною для обидвох, але недовгою. З невідомих досі причин два місяці Павло не приїжджав до мене два місяці

Це була зима, причому дуже сувора. Мама ще в Сибіру. Молодшим братом опікується стрижко. До мене залицявся хлопець – Дережицький Василь Іванович, одинак у батьків. Стрижко наполягав, щоб я виходила заміж, а якщо ні, то він мене знати не хоче. Я й послухала. Одного вечора до хати зійшлися хлопці. А тут під'їздить підвода, на якій сидить Павло. Він веселий заходить у хату, відправивши підводу додому. Як грім серед ясного неба звучать слова:» Ти запізнився, я розписалася з іншим». І хоч це ще була неправда, але вороття нема. Павло в страшну хуртовину повертався додому пішки . 9 років ще не женився. Чому? Відповідь знав тільки він сам. У 1960 році я вийшла заміж за Василя. Разом у шлюбі прожили 41 рік, а в 2001 чоловік помер. То чи справді доля винна у всьому, що зі мною сталося?!

Ти пробач, що тебе я тривожу,
Забираю, можливо, спокій
Не лякайся, я сили доложу,
Не тривожив щоб лист тебе мій.
Ти цей лист може візьмеш байдуже,

Чи читатимеш його до кінця?
І минуле згадаєш, мій друже,
Скажеш:» Хай воно йде в забуття»
Я змінилась і стала другою.
Вже не та, що раніше була.
За ті роки в розлуці з тобою
Чашу випила гірку до дна.
Тож не дивно, що стала сьогодні
Я чужа і далека тобі.
Ті простори стіною холодні
Стали нам незаметно чужі.
Ні, я жалю до тебе не маю,
Ані докорів жодних не шлю.
Що минуло – не вернеться, знаю.
А виною тут ставлю судьбу.
Може стрінув для себе подругу,
Я не буду жаліти січуть.
Знайдеш щастя, любов може другу,
Я не ввійду, щасливим ти будь.
Будь щасливим, від серця бажаю
Тільки щастя для тебе в житті.
Бо я знаю: у рідному краю
Вже не вернеться щастя мені.
Тільки спомин для тебе я лишу
Тих минулих чудових днів.
Ти пробач, це в останнє я пишу,
Дальше буду кінчати лист мій.

ІСТОРІЯ ЖИТТЯ ЛУЧКИ ПАРАСКОВІЇ ПАВЛІВНИ

Сім'я була багатодітною, але доля жорстоко забирала життя одне за одним.

1. Лучка Павло Якович, 1986 р.н., батько.
2. Лучка Марія Федорівна, 1984 р.н., мати
3. Лучка Парасковія Павлівна, 1934 р.н., донька.
4. Лучка Федір Павлович, 1930 р.н., син.
5. Лучка Михайло Павлович, 1927 р.н., син, загинув на війні з японцями.
6. Лучка Йосип Павлович, 1922 р.н.

У 1942 році добровільно виїхав до Німеччини, потім була Англія, зараз йому 86 років, проживає в Америці.

7. Лучка Василь Павлович, 1920 р.н., син. Під час війни попав під обстріл із літака. Куля глибоко поранила ногу, дістав гангрену. Два рази обрізали частину ноги. Врятувати не вдалося, 1944 року помер.

8. Лучка Володимир Павлович, 1914 р. н., син. Це був хлопець – повстанець, убитий в 1946 році в криївці, яка знаходилася на Малому Забрідді. Крім нього там переховувалися ще двоє повстанців.

Згадує Парасковія Павлівна:

- Трьох убитих юнаків привезли до сільської ради, покликали батька, щоб упізнав сина. Побоюючись подальших дій НКВД, він із страшним болем у душі говорить, що серед убитих сина нема. Тіла хлопців зараз же вивезли в м. Бучач на Федорову. Хоч батько і не визнав сина, все ж таки сім'ю вивозять. Суд відбувся у селі вирок: « Довічне переселення в Сибір».

Спочатку нас разом з іншими односельцями привозять у Бережани, де утримували 2 місяці в нелюдських умовах. В одній тюремній камері знаходилось 116 чоловік. За цей час нікому не дозволялося вийти на двір. Перевозили людей в товарних вагонах. Посередині вагона стояла буржуйка, більш як два тижні обмерзали та голодували. Давали тільки кип'яток, «баланду», хліб. Один раз по дорозі водили в баню. Сім'ї висаджували етапами. В Х хабаровський край прибула наша

родина з родиною Сушицької Марії. А даліше ліс, бараки. Кухня на 6 – 8 родин знаходилася на дворі. Кожен намагався дуже рано встати, щоб встигнути приготувати їжу. Для всіх бараків одна криниця, але води в ній не було, тому воду завозили паровозом. Часто вона була із маслами. Пайок

(продукти) отримували лише працюючі.

Батька і матір на роботу не приймали, так як вони були вже похилого віку (64 і 66 років). Я дописала собі один рік, щоб змогла влаштуватися на лісоповал обрубувати гілки дерев. Я одна вважалася годувальницею, звісно їжі не вистачало. Доводилося збирати кедрові горіхи(30 – 40 кг на ніч), лущити їх і обмінювати на продукти харчування. Через деякий час мене вже поклали другим номером біля пили. Досі стає страшно, як згадаю люті морози, високі сніги, замерзлу скибку хліба за пазухою. А ще часто вночі бачу страшний сон, який тоді був реальністю: до бараків підбігають цілі сім'ї диких кабанів, ведмедів, світять очі голодних вовків.

Через рік довели брата Федора, і нам стало легше. Через 5 років я вже працювала на залізничній дорозі стрілочником, а батька прийняли сторожем до магазину.

1945 рік приніс дві події: одна сумна – помер батько, друга весела – я виходжу заміж за Пудила Петра Васильовича

(родом із м. Самбора, Львівської області, вивезений за батька, члена ОУН).

У 1955 році народжуються близнята, але семимісячний синочок помирає, а у донечки Віри – ДЦП). Через декількох днів після родів вийшла на роботу, донечку доглядала моя мама. У 1953 році після смерті Сталіна вийшла амністія. Через деякий час дозволили повернутися додому. В 1958 році народилася друга донька – Марія. Після її народження повернулися додому. Брат Федір залишається. У 1959 році він трагічно загинув – обірвалися троти крина при погруз ці лісу і його придавили дерева.

Здавалося, що все найстрашніше позаду, але ні! Приїхавши додому, побачили, що у нашому домі живуть чужі люди, які були направлені в село на роботу. Три місяці ми жили у сусіда. Але мешканці нашого дому зрозуміли нас і добровільно покинули будинок. Нарешті ми в своїй хаті. Та горе не одне ходить, тягне за собою інше. Прожили рік у своєму помешканні, як знову вирок влади:

«Сплатити за рік проживання і вибратися з хати.» Куди? Невідомо.

Саме на цей час мій чоловік поїхав у Росію на заробітки. Старенька мама отримує пенсію 16 крб. за вбитого на фронті сина. Комісія оцінює рік проживання у хаті в 170 крб. довелося економити на харчуванні, на лікуванні

доньки Віри, аби сплатити за свою ж домівку. У 1959 році народжується син Василь.

А що ж Йосип, як він, будучи в Америці, дізнався про нас? Коли писав додому, ми були переселені в Сибір, значить відповіді не отримав. Брат Михайло, що загинув на фронті, мав польовий номер. Через цей номер Йосипові вдалося зв'язатися з двоюрідною сестрою, яка і повідомила нашу адресу. Братові вдалося навіть вислати нам посилку.

Коли повернулися на Україну, листувалися, підтримували одне одного. Але і за це зазнали морального приниження – в районній газеті була надрукована стаття «Сім'я Пудило просить подачку в Америки.» Чи не забагато горя випало на одну сім'ю?!

Розлилися фронти, мов гадюки,
 Зайняли кожен клаптик землі.
 А ми в лісі вчимося науки,
 Як свій нарід повести в бою.

Ой ти, школо, повстанська школо,
 У Європі нема таких шкіл.
 Хлопці пишуть по бункерах довкола.
 На сторожі стоїть скоростріл.

Готували не учнів, а військо,
 Іспит будем здавати в бою,
 Щоб ні лядська орда, ні московська
 Не топтала по наших краях.

Ми каратимем крісом і словом,
 Хто запхне в нашу землю свій зуб,
 Щоб над Києвом, Хустом і Львовом
 Засіяв ясним сонцем тризуб.

Я сьогодні від вас від'їжджаю
Боронити ріднесенький край.
Може, вернусь, а може, загину.
Ти, дівчино, про мене згадай.

І згадай ті щасливі хвилини,
Як любились, кохалися ми.
Твоє личко – рожевий цвіточок
Карі очі чарують мене.

Як у хаті старесенька мати
Свого сина в вікно вигляда.
Може, вернеться з темного лісу
І покращить матуси життя.

Ой не плач, не журись, стара мати,
Твого сина на світі вже нема,
Він загинув в повстанському бою,
Залишилась могила сумна.

Там у полі верба, під вербою – вода,
Там дівчата ішли і співали.
Лиш Маруся одна білі ручки лама,
Що милого до війська забрали.

Ти, Марусю, не плач, ти не плач, не ридай,
Не вмивай свого личка слезами.
Як судилось тобі одружитися з ним,
Він вернеться назад з козаками.

Минуло вже літо, минула зима,
Не вертається милий додому.
Лиш могила одна, одинока й сумна
Десь далеко чорніє у полі.

Прилетів соловейко Марусі в садок,
Сумну пісню співає дівчині:
Ти, Марусю, не жди козаченька з війни,
Він давно вже лежить у могилі.

Як почувла Маруся слова солов'я,
Стала плакати, гірко ридати,
Не судилось мені одружитися з ним,
А судилось в могилі лежати.

Там у полі верба, під вербою – вода,
Там дівчата ішли і плакали.
Несли з рожі вінок у вишневий садок,
Там Марусю молоду ховали.

На півдні країни там гори синіють,
У горах Карпатах буйні вітри віють.
Про волю повстанцю там гори співають,
На шпильях Говерли скоростріли грають.

Мандрувати по Говерлі
Гарно літом вдвох.
Серед лісу тихий вечір,
Серце рветься: тьох, тьох, тьох.

Десь вівчар гра на сопілку,
думку будить він,
А із того боку Карпат
чути тужний дзвін.

Ой ду-ду-ду, бім-бам-ду-ду,
Доки пати, бідний люде,
Збирай сили, піднімися,
як задзвонять — відізвися.

А як зійде з гори на долину,
Побачить стрілецькую могилу,
Занедбана мохом поростає,
А в ній за волю стрілець спочиває.

Мандрувати по Говерлі
Гарно літом вдвох.
Серед лісу тихий вечір,
Серце рветься: тьох, тьох, тьох.

По Україні співаймо, друзі,
Най пісня лине в столицю Київ.
Нехай здригнуться мури Софії,
Пісню рожденную шлем всім братам.

Пісню рожденную шлем всім братам,
Друзям з Сибіру, друзям з тюрми.
Що терплять муки за святу ідею,
За самостійну неньку – Україну.

Ми пам'ятаєм Базар і Крути,
Кроваві Париж і Роттердам.
Де впали вірні сини Вкраїни,
Де впали вірні Семен, Євген.

Вітер подув, хмари розвіяв
 І ясне сонечко зійшло.
 А я сидів у кусті калини
 І важким сном склонило мя

Снилось мені, що я на волі,
 Що Україна вже вільна,
 А місто Київ вже столиця
 І провалилася Москва.

Вже згинув кат, пропали злидні
 І завитала свобода.
 Радіє мирне простолюддя,
 Що вже держава є своя.

Далеко ген хати селянські
 Нові поскладані в ряди,
 Лани пшениці золотої
 Схилились буйно на поля.

Недаром впав мій син єдиний,
 Говорить мати не одна.
 Я бачу жниво се велике.
 Недаром лялась кров свята.

Ой плаче, туже стара мати,
Плаче дівчина молода,
Кати червоні налетіли
На наші села і міста.

Вони злетілись, мов ті круки.
Збудили милого зі сну.
Прощай дівчино, забудь за мене
Я йду на смерть за Вітчизну.

Не сам один я тут попався,
Нас 300 орлів тут сидить.
І щонайкращий цвіт України,
Які він муки тут терпить!

Вночі виводять по одному,
Під звук мотора чути стріл.
І ще раз слава Україні,
А всі мертві падуть на діл.

На похорони не приходять,
Ні батько, мати, сестра, брат.
Ніхто не знає, де могила,
Де похоронить тіло кат.

Ой там у лузі кущ калини
І вітер листям шелестить,
Вона тобі, дівчино, скаже,
Де твій милий тихо спить.

Сама я рожу посадила,
Сама я буду поливать.
Сама я хлопця полюбила,
Сама я буду забувать.

Нащо с мя , мати, породила,
Нащо с мя на світ привела.
Судьба нещасна і недоля,
А ти мя нею сповила.

Неначе олень, загнаний в болото,
Зацькований собаками в лісах,
Боролась там повстанська піхота,
Кіннота йшла за ними по слідах.

Знеможені, знесилені, прибиті,
Не сила кріса вдержати в руках.
А босі ноги мерзнуть на морозі,
Кривавлять рани в драних онучах.

А бій кипів і вже в останнім бою,
Так полк за полком йшло ворожих сил,
І хтось вже крикнув: в нас нема набоїв!
Сполудня втих і впав останній стрій.

Зігнали нас , забрали від нас зброю,
Вірних синів святої боротьби.
І впав наказ, щоб власними руками
Копали ми самі собі гроби.

А якби хтось із нас зложив присягу,
Що буде вірно він служить Москві,
Що відречеться бойового стягу,
То буде він щасливий і живий.

В холодну днину від вітру і мряки
Над чорним гробом, що на них чекав,
Мовчало 360 повстанців,
Ніхто не зрадив, ласки не благав.

І впав наказ, ревнули скоростріли,
 Стелилося козацтво, мов трава.
 І труп за трупом падали в могили,
 А кулемет стрекоче, не згаса.

Тієї ночі над яром холодним
 Там чорний ворон лісом пролітав.
 І він все бачив, як повстанський курінь
 Своє життя за волю віддавав.

А ввечері хтось загортав могили
 І бачив, як один стрілець вмирав.
 Він говорив до другого насилу:
 Ми нині гинем, завтра кров за кров.

Якби с знала, моя мамцю,
Як то гіренько в тюрмі,
Принесла би с передачу
Хоч на тиждень раз мені.

Знаю, доню моя мила,
Мушиш гірко бідувати.
Я не знаю, моя доню,
Де за тобов шукати.

В Тернополі, чи в Чорткові,
Скажи правду ти мені
А може де тя завезли
У далекі Сибіри.

Наче білий мороз тисне,
Вітер віє, аж рипить.
Знаю добре, моя мамцю,
Як тебе серце болить.

На Сибірі тяжка праця,
Треба тяжко робити.
Вже не будеш, моя мамцю,
Передачі носити.

Заплакали карії очі,
Задивлені в далеку путь.
Там битим шляхом опівночі
Повстанці на Волинь ідуть.

Дівчина голову склонила
Свою кучеряву на груди.
Бувайте здорові, повстанці,
Щаслива стрілецька вам путь.

Луна розійшлася по лісі:
Приходять вже хлопці нові,
Приносять від німців кулемети,
Прийміть, партизани – друзі.

Ви підете з нами, молодці,
Ви – діти козацьких синів.
Ви бачили смерть і руїни,
Ви чули про волю степів.

А сотник весело усміхнувся,
З очей покотилася сльоза.
Цілує чоло одчайдушно,
Дарує для двох нагана.

Ми вмієм гранати кидати,
Ми вмієм з машини стрілять,
Ми підемо з вами у Карпати
Кордони України захищать.

За-па-ка-ли ка-рі-ї о-гі, за-див-ле-ні вда-ле-ку
 путь, зна-ти шля-хи о-пів-ко-гі пов-
 стан-ці на Во-лин-і і-дуть.

Весняний раночок, легесенький вітер
Здалека не дише він вже.
Спить нарід спокійно, знесилений працев,
Собаки звіщають злий день.

Здалека почулось гудіння машини,
Що везла червоних катів,
Забрали родину, жаль серце стискає,
Що вже не побачим братів.

Затих соловейко, замовкла зозуля,
Земля ся здригнула уся,
Як слизи невинні рікою спливали
Малесеньким дітям з лиця.

За правду забрали і батька, і неньку,
А хата згоріла в огні.

Лишилися діти на Господа Бога
Самі безпорадні, сумні.

О Господи, зглянься на земленьку нашу,
Верни рідним дітям батьків.

Визволь Україну із страшного пекла,
Із кігтів червоних катів.

Під стяг синьожовтий шикуйся, народе,
Мовчати немає вже сил.

Бо вже час приходить скидати кайдани
Із наших закутих братів.

Виряджала мати сина під Крути до бою,
Розчесала кучерики понад головою.

Іди, іди, мій синочку, в бою не здавайся,
Як побореш воріженьків, додому вертайся.

Іду, іду, моя мамо, чиню твою волю.
А ти жди і молись Богу, щоб вернувся з бою.

Ждала, ждала мати сина, під Крути ходила.
І шукала між трупами найменшого сина.

А як знайшла між трупами головоньку сина,
Положила на коліна, тай заголосила.

Люляй, люляй, мій синочку, а я твоя мати.
Сину любий, Боже милий, вороги прокляті.

Сидить Галя за ґратами,
Виглядає у вікні:
«Всі дівчата на волі гуляють,
а я сиджу у тюрмі».

Чує Галя дзвін ключами,
Йде начальник з нагаєм:
«Собирайся, молода бандитко,
Ми з тобою в суд підем».

Стала Галя обиратись,
Побіліла, мов стіна.
Задрижали в неї руки, ноги,
Покотилася сльоза.

Вивели її на площадку
І почали її питать
«Все, що заєш, молода бандитко,
Все нам маєш розказать».

Галя в очі не дивилась,
Тільки стала, як герой.
«Ріжте, бийте, кляті людожери
Я вам правду не скажу».

Вивели її на площадку
І почали її судить.
Присудили молодій Галині
Двадцять вистрелів у грудь.

«Прощай, батьку, прощай, мати,
Наймолодшая сестра.
Більш ніколи я вас не побачу,
Бо кати беруть життя.

Прощай, тату, прощай, мамо.
І ти, милий не забудь.»
Дев'ятнадцять стрілів проминуло,
А двадцята прямо в грудь.

У лісі, у темному, серед пахучих трав
 Лежить козак ранений, неначе міцно спав.
 І кров йому гамують його вірні друзі,
 І рани бандажують, а він неначе в сні.
 Все слабше, слабше, слабше повстанське серце б'є,
 І скоро ніч минає, і знову день буде.
 В неділю дуже рано, як почало світати,
 Біжить одна дівчина, біжить одна до нас.
 Прибігла до милого та й стала говорити:
 Ой милий, серце моє, а що тебе болить?
 Болить мене серденько і правая рука,
 Бо мене поранила куля ворожая.
 В неділю дуже рано, як ворон закричав,
 Заплакала дівчина, як милий умирав.
 Не плач, моя голубко, не плач і не ридай.
 Іди собі додому, іншого пошукай.
 Нелегко, ой нелегко другого ізнайти.
 Скажи мені, миленький, як тебе забути?
 Ой мила, моя мила, ох рана моя болить,
 Україна повстане, а я не буду жити.
 Високая могила, зелена трава,
 Заплакала дівчина – вже милого нема.

